

REPORTAXE De El País: O gato da Roda tiña tingu.

**Unha localidade de Ou Hío reivindica a verdadeira historia que inspirou a canción
SILVIA R. PONTEVEDRA - Santiago - 08/09/2009**

Era gris, marrón e negro e, ultimamente, no outono de 1956, estaba bastante feo porque lle caía o pelo. Chamábase Artista, pola súa maña para coarse dentro dunha casa, a de Pepe Hermelo, O Pequeno, e María Domínguez, onde sabía que tiña asegurada o leite porque había nenos. A verdadeira historia do gato da canción que popularizou o grupo A Roda acaeceu en Vilariño, unha localidade da parroquia de Hío, en Cangas, que entón roldaba os cen habitantes e nos últimos anos non parou de crecer.

A casa en cuestión estaba no lugar da Lontreira, e o felino terminou converténdose nun pesadelo para a familia. Había un recentemente nado e o animal, en pleno novembro, descubriu o quente que podía durmir naquel berce. Hoxe, o bebé é un home casado que traballa na refinería da Coruña, chámase Chema Hermelo e volve xunto á súa nai, a esa casa onde lle tenderon a trampa ao gato, sempre que ten días libres.

Artista empezou entrando por un buraco que había na porta, pero cando llo taparon seguiu coándose polo cristal roto dunha fiestra. Despois, repostado o cristal, descubriu un acceso pola cuberta, unha determinada disposición de tézalas que se chama bufarda e permite que salga o fume da lareira. O matrimonio pechou tamén aquel oco, pero o gato seguiu entrando a diario. "Había unha veciña aquí que fora institutriz de Franco en Ferrol", recorda María Domínguez, "e sempre nos dicía que tiñamos que zafarnos do animal porque lle ía a pegar algo ao neno". Ninguén sabe precisar se o que tiña o gato era sarna, tingu ou calquera outra cousa, pero o que está claro é que "tiña unha enfermidade, porque se lle caía o pelo", segue contando o fillo de María.

Así que un bo día O Pequeno conseguiu agarrar ao gato, meteuno nun saco e foise a buscar aos seus amigos, algunhas versións din que á taberna de José de Sara, coa intención de levarllo a Terra dá Laxe, un lugar a uns oito quilómetros onde está a praia de Castiñeiras. En realidade, en Cangas este topónimo pronúnciase sen a e final, "Terra dá Lax", e así resulta inconfundible, pero os da Roda cantárono sempre como A Laxe. Aquí radica o primeiro dos equívocos da tonada: a historia parece desenvolverse en Vigo, porque existe un lugar da Ribeira que se chama así. O grupo vigués modificou un tanto a letra, e o gato, que na versión orixinal foi collido "a tiro" e metido no saco, na súa forma máis famosa foi morto "a tiros", en alusión a un home que ao parecer mataron no porto de Vigo e que se alcumaba O Gato.

O que si coincide coa versión primixenia, escrita por outro de Vilariño, Manuel dá Ponche, é o de que foron catro veciños os que levaron o gato no saco. "Vos mellores deste barrio" eran, ademais de José O Pequeno, Pepe Pichita, Lito Charrúa e Fin. Pero sucedeu que era o tempo no que se abren os barrís, e os amigos, unha vez solto o gato vivo en Castiñeiras, decidiron ir probar o viño novo seguindo a ruta dos furanchos. E debe de ser que se recrearon na cata do loureiro, que aquí se chama espadeiro, porque, segundo case todas as versións, ao cabo das horas, cando volveron a Vilariño o gato pelón estaba de volta. No entanto, María, a única protagonista viva desta historia, asegura que "o animal tardou oito días" en regresar. Entón, nunha nova encerrona doméstica, Artista caeu de novo no saco. E ao fin, segundo a canción de Manuel dá Ponche (gran compositor de éxitos populares que agora versionan grupos como Quempallou e A Tuna Rastafari), o gato terminou na mesma praia feito "un bañista".

Os fans de Dá Ponche, que en Galicia, e sobre todo na ría de Vigo, non son poucos, aseguran que el era un dos amigos convocados polo Pequeno para afastar de Vilariño ao gato. Logo,

non se sabe se porque chegou tarde ou porque os seus amigos presentáronse moi cedo, quedou atrás, e esa tarde, na taberna, compuxo a letra e a música para devolverlles a xogada. Á volta, di a lenda, os catro foron recibidos coa canción polos da tasca.

Hai quen di que os amigos esperaron a ver como se afundía a bolsa no mar para asegurarse de que o felino emprendía unha singradura sen retorno, pero María nega de principio a fin esta segunda excursión. Segundo a esposa do Pequeno, ela mesma e o seu marido encargáronse de desfacerse do gato, sen intervención de terceiros afeccionados ao branco do Morrazo.

"Collemos ao gato, metémolo nunha alforxa do burro e puxemos unha pedra na outra para compensar o peso", detalla, "logo, fómonos co can ata Limens e alí soltámolo". O can, ao ver ao gato, púxose a ladrarlle, e este escapou. "Rubiu por un piñeiro arriba e alí quedou". Ao fin, non se volveu a ter noticia de Artista.